

AKNAI TAMÁS – JÓRY JUDIT

Kikérdezés

KIKÉRDEZÉS

A budapesti és vidéki gyermekkorról, iskolákról, társakról, utazásokról, a művészetet nemzetközi színtereiről, a közös egyetemi múltról, a pécsi terekről, a térségről, a város kulturális életéről, Csontváryról, a múzeumról, gyűjteményekről, Martyn Ferencről, a kinetikus szobrászatról, a Pécsi Műhelyről, Lantos Ferencről, az Echóról, a fényképezés legújabb koráról, kutatásairól, kollégáiról, kalandjairól, könyveiről, a legfiatalabb pécsi művésznemzedékről, az egyetemi doktoriskoláról Jóry Judit író, művészettörténész beszélget Aknai Tamás művészettörténésszel.

Tartalomjegyzék

- I. Szedhető-e tövisről szóló, bojtortjánról füge?
- II. Hiszem azt, hogy szép az élet ...
- III. Nagy az idegen Föld, sokasul az útja....
- IV. Minden percünk kis, magyar fátum
- V. Így jó, hogy megmaradt mind; csodák-csodája: itt van, ragyog
- VI. Megyünk, megyünk, megyünk
- VII. De az új várak fölépültek
- VIII. Áltatjuk egymást, hogy egymásra vártunk
- IX. A vágyak éhes, nomád, vad, büszke csapata
- X. Más a szemem, gerincem, eszmém
- XI. Valahára mutassuk meg: ágyúk vannak a hajón
- XII. Sikolt a zene, tornyosul, omlik
- XIII. Az élet szép: zengte a szent kert
- XIV. Ha akarod, győzd le a világot

---

*S mindig, ha ingoványra lépek,
Bajtársam még mindig akad:
Bátor szívé és jó legények..¹*

"...ezzel, mint aki jól végezte dolgát, távozhat Exopotámiából"

Mindketten hetven évesek voltunk a minap. Együtt jártunk egyetemre. Jóry Judittal ismerjük egymást 1963 szeptembere óta. Mindketten művészettörténészek vagyunk. Egymáséitól erőteljesen eltérő szakmai területeken tevékenykedtünk. Az interjúkötet első fogalmazványában még azt szeretettük volna, ha a főcím filológia igényű és sokat sejtetően rezignált lett volna, ahogy itt is áll: *"...ezzel, mint aki jól végezte dolgát, távozhat Exopotámiából"*. Az idézőjelben szereplő cím B. Mészáros Vilma Boris Vian könyvéhez írt előszavából van.

Egy Jóry Juditnak 2014. augusztus 12.-én írt levelemben még így magyaráztam az idézetet: „...B. Mészáros nagy szám nekem (magyar szakos is voltam), mert egyszer, amikor kora reggel mentünk be a bölcsészkarra vizsgázni, a művészettörténeti kabinet emeletén egy lompos, idősödő nő haladt ki az illemhelyről. Viselete, mackóalsója miatt azt hittem, hogy takarítónő, amiből következik, hogy nem a francia irodalom alapvető kérdéseit firtattam nála, hanem valami levizelt ülőke dolgot erőltettem. De aztán mégiscsak jött egy kollokvium...(a tartalom és forma egységébe vetett hitem egyébként nem kizárólag ettől az aktustól ereszkedett meg...). Az idős nő a mackóalsóban, B. Mészáros Vilma docens asszony volt. Sok történetem van ezekről a helyekről,

---

¹ Ady Endre, *Az én ingoványom*

emberekről, beteszünk majd a corpusba innen is. ‚Katonásan’ - ahogy Gulyás mondaná. Igen, akkor elmesélhetném majd a magam és B. Mészáros Vilma korát az általa oly’ zseniálisan útjára engedett Boris Vian *Pekingi ősztől* (*L’automne Pékin*, amit végülis 92-ben olvastam), majd innen következően az egész vegyes típusú életet. Hát akkor Isten, Isten (fohászkodásban Gulyás Gyula kópiája vagyok, ezt is ő, így szokta mondani)...’- áll a levélben.²

De beszélgetésünk fő oka mégiscsak az volt, hogy az utóbbi néhány év alatt az ötven évvel korábban megalapozott közeli és baráti kapcsolatunk újraépült, beszélgetünk, levelezünk egymással. Jóry egyebekben számos művészinterjút is készített különböző helyekre, online lapoknak, és ő vetette fel a lehetőségét annak, hogy szertelen, formailag és tartalmát illetően is diffúz levelezésünk mellett szigorúbb gondolatmenetet követve, az ő kérdéseire válaszolva mondjam el neki a találkozásunk óta eltelt ötvenkét év történetét. Az életrajzomat, ha tetszik. Ő megfelelően érdekesnek tartotta ahhoz, hogy akár ennek közlésével is kacérkodjunk. A főcímben a főnév tehát: *Kikérdezés* - erre vonatkozik. Az életemre, annak minőségére, tartalmára. Én pedig kapva kaptam az alkalmon, hiszen ki ne gondolna hetven éves korában arra (ha ezt korábban önszorgalomból nem tette meg valamilyen módon), hogy azoknak, akik ismerik, vagy tán számon tartják, elmondjon magáról mindent, amit lényegesnek tart? Én mindaddig nem tettem meg. Szófukar voltam, magamba zárkózó. Jóry Judit azonban úgy irányította a beszélgetést, hogy lehetetlen volt nem ejteni szót a személyes élet színtereiről és kapcsolatairól, illetve olyan adatokat fűzött az elmondottakhoz, amelyek megkerülhetlenné tették egy átlagos muzeológus, művészettörténész, tanár alkalmi kitarulkozását, az életének rejtettebb és bensőségesebb fertályairól megfogalmazható adatok rögzítését. Visszatekintés, összegzés? Élni szerettem volna mindössze, más vágyam nem volt, és a folyamat tart még, hisz’ leírhatom ezeket a sorokat is. Az „élet” önmagában, minden szélsőségével együtt gyönyörködtetett és a szeretetben elkötelezett szemlélőjeként néha azt is merészelem feltételezni, hogy egy-egy titka feltárult előttem. Félelemmel vegyes csodálatot ébresztett a felismerés: a világ megformáltsága egyetemes érvényű. Metafizikai értelemben és a profán tapasztalatszerzés adatai alapján is. Itt azonban egyetlen szűkös közvetítési kísérlet fér csupán el.

Neveket jegyzek ide, akiknek ajánlásokat írhatnék és köszönetet mondhatnék. Mindnek. Akik által lettem: Nádasi Irén és Aknai Béla, és akik Nádasi József, Schanák Irén, Aumon Ákos szándéka szerint születtek. A testvéreim: Miklós, András, Gábor. Aztán akik általam lettek: Katalin, Péter, Luca. Majd az ő gyerekeik, az unokáim: Vilmos, Márton, Balázs. És sorban: akik az én megformálódásomnak részesei voltak. Mindmáig a feleségem Timkó Luca. 1951-ben Eisenberger Kálmán tanító bácsi a Rottenbiller utcában, 1957-ben Dinnyés Illés igazgató bácsi Alsószentivánon, 1960-ban Kalácska László történelemtanárom Sárbogárdon és 1963-ban Zsámboki László irodalomtanárom Kunszentmiklóson. Gyerekkori barátaim: Nagy Vili, Tóbel Miska, Szilágyi Péter, Nádler Gábor, Szagri Pista, Guthy Panni, Balogh Magda. Az egyetemi évfolyamról 1963-68 között Nagy András, Belitschka-Scholtz Hedvig, Mravik Laci, Beke Laci, Gulyás Gyula, Jóry Judit, Varga Zsuzsa, Ludányi Gabi, Tóth Antal, Eisler János, Pusztai Laci, Bánszky Pali, Török Gyöngyi. Nem tudom mindegyiket felsorolni. Aztán Györffy Miklós és Nyakas Szilárd, a filozófus-hallgatók. A Cinema 64 amatőrfilm-stúdió. Racsmány Mihály. Zádor Anna (Mama), Dercsényi Dezső, Aradi Nóra, Marosi Ernő, Kardos László professzorok. Később Pécselt Csizmadia Sándor és Koloszar László. Dunapatajról – ahol könyvtáros voltam - Vincze Karcsi tanácselnök, Schaád Jóska magyartanár, Bonifert Domokos matematikatanár, Pastyik István történelemtanár-muzeológus kollégám, Gödri Ernő orvos és Tekla, a felesége. Aztán a pécsi múzeum Romváry Ferencsel, Hárs Évával, Besenyei Vendelével, Piliván Pannikával. Bándy

---

² Gulyás Gyula (1944) művészettörténész, Balázs Béla-díjas filmrendező, aki ugyancsak csoporttársunk volt. Ma már a barátunk.

Gábor és Kiss Attila régészek, Zentai János bácsi és Tünde a Néprajzi Osztályról, Andrásfalvy Bertalan, Tüskés Tibor, Csorba Győző. Első kiállítás-rendezéseim a hetvenes évek elején: Szervátiusz Jenő, Barcsay Jenő, Bálint Endre barátságai. A Pécsi Műhely, amelynek tagja lehettem magam is: Lantos Ferenc, Ficzek Ferenc, Kismányoky Károly, Szijártó Kálmán, Halász Károly, Pinczehelyi Sándor. Jó kaland Gellért Brúnónál a Növekvő Város lakójává válni. Parti Nagy Lajos, Dücső Csilla, akik a tanítványaim voltak és az anyósoméknál laktak albérletben. És jó tanítványok sokasága még. Dobány Sándor keramikus. Kígyós Sándor Pécsváradról. A pécsi építészek: Csete György, Gettó Jóska, Kiss Tibor, Erdélyi Zoltán, Dévényi Sándor, Szabópál Bálint. Pauer Gyula és Csiky Tibor, Keserü Ilona és Bencsik István szakmai-baráti közelsége. A villányi - siklói művésztelepen töltött több nyaras idő Csenkey Évával, Haraszty Istvánnal, Schrammel Imrével, később a pécsi Mesteriskola szobrász tagjaival, másokkal. Könyvek, cikkek, kiállítások sokasága rejtőzik a nevek között.

Tanulmányok, konferenciák. Hans Maria Wingler és Otto Hahn, Nyugat Berlinben. Harald Fröhlich az Attilastrasse 147-ben. Nicolas Schöffner Párizsban, Bernard Ceysson Saint Etienneben, Victor Vasarely Annet-sur-Marneban. Könyvek, múzeumi gyűjtemények teremtődtek meg a segítségükkel. Varga Péter, akivel a múzeum kiállításrendező csoportjában évekig dolgoztunk együtt. Enzo Cacciola Genovában, Luitpold Domberger Stuttgartban, Jan Jonkers és Andries Broenis Amszterdamban. Noszlopi György Birminghamban az ő híres ipari formatervezési intézetében. Takács Gyula Baranya megyei helyettes tanácselnök, aki nélkül aligha jött volna létre a Csontváry Múzeum. Gerlóczy Gedeon, aki második egyetememet jelentette, és akinek jóvoltából magam is cipelhettem a képeket az akkori egytermes kiállításba. Nyomozhattam a Zrínyi kép után. Havas Lujza, Pernecky Géza és Pataky Dénes műtörténészek. Kristó Gyula, szegedi egyetemi főnököm, Raffay Ernő kollégám, Ormos Mária, Polányi Imre történészek, akikkel már a pécsi egyetemen dolgoztam. Lénárd László rektor, aki mellett dékán lehettem, Körösi László, aki a könyveimet rendezte sajtó alá, Harnóczy Őrs, akivel a nekem páratlannak tetsző Echo című kulturális periodikát szerkesztettük egy évtizeden át. A Focus csoport minden tagja: az említett Harnóczy, Cseri László, Marsalkó Péter, Borbély Tamás, Kálmándi Pap Ferenc, Lajos László, a Mecseki Fotóklubból Tillai Ernő, Varga Gyula. Trabantos utazás Skóciába: Gubán Pali, Varga Levente. Londonban a feledhetetlen Határ Győző. Lilleben Bagó Imre, aki csókoltatta feleségem sztrapacskáját, Jurcsik (Vanek) István erdész, akivel a mecseki sétautakon Pico della Mirandoláról jót lehetett beszélgetni. Rákászni és gombát szedni is. Ő mondotta volt a rendszerváltás idején: „Miénk az erdő, magunk alatt vágjuk a fát...” Gyuris Sarolta, akivel 94 éves koráig eltartási szerződésben éltünk együtt egy kis tanácsi lakásért, amiben egyébként máig lakunk. Csorba Simon László festő, őssebész, ultramaraton futó, terapeuta. Könyvet csináltunk vele is, dolgozunk a művészetterápiában. Franica és Luko Zelen Trstenóban, az arborétum mellett. A hubertlaki művésztelep Szabó Lacival, Huber Andrással, Kolozs Barnabással. Bertalan Sándor, akinek aztán még köztéri szobrát is avattam Bonyhádön. Komor István a Villányi művésztelepen és a Zsolnay negyedben. Ott lenni Schrammel Imre és Bencsik István iskolateremtő kezdeményezéseiben, Vidovszky Lászlóval közös kurzus 2004 körül. Doktoriskolai mesterarcok: Radák Eszter, Lenkey Tóth Péter, Menasági Péter, Appelshoffer Péter, Szigeti Tamás, Nyáry Zsolt, Farkas Imre, Nemes Zsuzsa, Györffy László, Drahos Béla fuvolás, aki nálam doktorált. Mátis Rita festő, akivel egy héten egyszer éveken át utaztam Kaposvárra. Leitner Sándor baráti segítsége ugyanitt. Egyiküket - másikat minden bizonnyal szóba kell hoznom a beszélgetések során.

Fusz György, akinek Őszike című szekszárdi szobrát az ezredforduló egyik legszebb szoborművének vélem. Most jelent meg a könyvem róla. A pécsi Rotary Club tagsága. Nemes Csaba, a triatlonnal. A cloverdalei Lutonszky Olga és Gloria Victis Hungariae szobor a San Francisco megyei tanács udvarában. Anthony de Furio, Patricia Parker Boerner barátsága Indianában. Simon Rudolf Tusnádról, Dávid Károly Temesvárról és

Kocsis Rudolf Aradról. Gál Zoltán és Gyöngyike a csíkszentimrei Felszegről. Pandúr József gazda a bissei szőlőhegyről és Pandúr József festőművész a Tettye utcából. Papp Lajos prófétai indulata, Maczkó Mária dalai és imádságai, Sasvári Attila művészettel gyógyító inspirációi, a terápiában aztán Fekete Sándor, Simon Maja, Tényi Tamás és a valamennyiünket segítő György Hajnal. A szobánkban Hrubai Attila esztéta, Raffay Endre műtörténész tanszékvezető, Tímár Katalin és benéz még néha Várkonyi Gyuri. Összefutok a mindenütt jelen lévő műkereskedővel, ő Kosári Aurél. Borza Endre építész, akivel a 2014-es Faltenyészetet csináltuk... Most telefonált. „Nézz rá a Facebookra „ - mondja...

Majdnem mulatságos, hogy még mindig valamiféle késésnek a ledolgozása adja az érzelmi és fizikai muníciót ahhoz, hogy minden nap korán keljek, írjak, olvassak. Talán többeknek nem is rokonszenvesen: nyüzsögjek, egyetemi katedrán hadonásszak. Miért szólok a drámai vétség elkövetésének a tudatával, miközben az adatok letagadhatatlanul az életem értelmeként rögzítik, hogy itt egy elfogadható intellektuális-értelmiségi pályáról van szó? Miközben meg legbelül most is azt érzem, hogy nem vagyok felkészülve az ilyesmire. Tétel lenne, hogy az élet mibenlétét követő örömmérés közvetítésével foglalkoztam kizárólag? És, hogy még mindig evvel próbálkozom? Miközben éveim száma szerint már régen el is kellett volna hagynom ezt a pályát, vagy a Márai-féle szabályt követve egy villányi hegyoldalban a lugasommal kellene foglalkoznom? Amire persze a szomszédos, hasonló korú szőlész „professzorok” értelemszerű lekicsinyléssel tekintenének. Hallom, ahogy megkérdenék tőlem: „Na, mi van tanár úr, piszkálgatja, piszkálgatja...?”

auréli Tamás